

Demokratia- ja julkisoikeusosasto

Lausunto

VN/19576/2022

19.9.2022

Sisäministeriö

Oikeusministeriön lausunto rajavartiomiehen kielitaitovaatimusta koskevasta säädöshankkeesta

Sisäministeriön rajavartio-osasto on pyytänyt oikeusministeriön lausuntoa ehdotuksesta rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 48 §:n muuttamisesta.

Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen voimassa olevan 48 §:n mukaan rajavartiomieheksi voidaan määrätä Rajavartiolaitoksen virkamies, joka hallitsee rajavartijan peruskurssiin sisältyvän rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevan oppimäärän ja jolla on rajavartiomieheltä vaadittava kielitaito.

Rajavartiomieheltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään asetuksen 50 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset määräytyvät julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 6 §:n mukaan niiden virkojen osalta, joissa säädettyinä kelpoisuusvaatimuksena on korkeakoulututkinto. Pykälän 2 momentin mukaan muun kuin 1 momentissa tarkoitetun rajavartiomiehen kielitaitoa koskevana kelpoisuusvaatimuksena on kaksikielisessä viranomaisessa viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun rajavartiomiehen kielitaitoa koskevana kelpoisuusvaatimuksena on yksikielisessä viranomaisessa viranomaisen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito.

Pykälän 3 momentin mukaan rajavartiolaitoksessa noudatetaan soveltuvin osin mitä upseerien suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (9/2004) säädetään. Kun kaksikielisessä viranomaisessa täytetään virkaa, on kiinnitettävä huomiota siihen, että suomen ja ruotsin kielen käyttämisestä edellyttävät virkatehtävät voidaan jakaa asianomaista kieltä taitavien henkilöiden suoritettaviksi. Ahvenanmaalla vaadittavasta kielitaidosta säädetään erikseen.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Lausunnolla olevassa asetusmuutoksessa ehdotetaan, että rajavartiolaitoksesta annetun asetuksen 48 §:ää muutettaisiin siten, että rajaturvallisuuden häiriötilanteissa sekä tehostettaessa ja kohotettaessa valmiutta niihin varautumiseksi virkamies voitaisiin määrätä rajavartiomieheksi enintään kuuden kuukauden määräajaksi myös ilman 50 §:n 2 momentissa edellytettyä toisen kielen taitoa. Tämä tarkoittaisi kaksikielisessä viranomaisessa sitä, ettei rajavartiomieheksi määrättävältä edellytetäisi kyseisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Yksikielisessä viranomaisessa rajavartiomieheltä ei edellytetäisi toisen kielen tyydyttävän ymmärtämisen taitoa.

Asetusehdotusta koskevassa muistiossa todetaan, että rajaturvallisuuden ylläpitämisen häiriötilanteissa ja niiden uhatessa on tärkeää, että rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevan oppimäärän hallitseva henkilöstöresurssi voidaan hyödyntää kokonaan. Ehdotetun muutoksen jälkeen rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevan oppimäärän hallitsevat rajavartijan peruskurssin opiskelijat, jotka on nimitetty lyhyehköihin määräaikaisiin virkasuhteisiin, voitaisiin määrätä rajavartiomiehiksi. Edelleen muistion mukaan kielitaitovaatimuksesta olisi mahdollista poiketa enintään kuudeksi kuukaudeksi, eikä virkamiestä siten saisi määrätä rajavartiomieheksi kahdeksi tai useammaksi peräkkäiseksi kuuden kuukauden jaksoksi ilman asetuksen 50 §:n 2 momentin mukaisen kielitaidon osoittamista (asetusmuistioluonnoksen s. 3).

Kuten asetusmuistiossa todetaan, ehdotus koskisi käytännössä vaatimusta ruotsin kielen taidosta. Ehdotetun muutoksen on arvioitu vaikuttavan ruotsinkielisen palvelun saatavuuteen vain rajallisesti, sillä ehdotettua poikkeusta sovellettaisiin ainoastaan rajaturvallisuuden ylläpitämisen häiriötilanteissa tai niihin varautumiseksi valmiutta tehostettaessa ja kohotettaessa. Edelleen muistion mukaan vaikutukset olisivat tilapäisiä, sillä kielitaitovaatimuksesta poikkeamiselle ehdotetaan kuuden kuukauden enimmäismääräaikaa, ja ehdotettu muutos koskisi suhteellisen pientä määrää Rajavartiolaitoksen virkamiehistä. Määräaikaisessa virkasuhteessa olevia opiskelijoita, jotka ehdotetun säännöksen perusteella määrättäisiin rajavartiomiehiksi, ei olisi tarkoitus sijoittaa kaksikielisiin hallintoyksikköihin. Kielitaitoiset opiskelijat olisi kuitenkin mahdollista sijoittaa tehtäviin, joissa he voisivat hyödyntää kielitaitoaan. Työvuorojärjestelyillä olisi myös mahdollista huolehtia siitä, että esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa on saatavilla myös ruotsin kieltä riittävästi osaavaa henkilöstöä (asetusmuistioluonnoksen s. 4).

Perustuslaissa on turvattu jokaisen oikeus käyttää viranomaisessa omaa kieltään, suomea tai ruotsia. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Kielilain (423/2003) mukaan viranomaisen tulee huolehtia oma-aloitteisesti siitä, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä. Kielilaki koskee kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, ja siinä säädetään muun muassa oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa, asian käsittelykielestä hallintoasioissa, toimituskirjojen ja muiden asiakirjojen kielestä, oikeudesta tulkkaukseen sekä siitä, millä kielillä viranomaisen tulee palvella yleisöä ja ottaa yhteyttä yksityishenkilöihin ja oikeushenkilöihin. Kielelliset oikeudet kytkeytyvät olennaisesti myös

perustuslaissa ja muualla lainsäädännössä turvattuun yhdenvertaisuuteen. Perustuslain 6 § kieltää ilman hyväksyttävää perustetta asettamasta ketään eri asemaan muun muassa kielen perusteella.

Oikeusministeriö katsoo, ettei perustuslaista tai muualta lainsäädännöstä ilmene esteitä ehdotetun kaltaiselle asetusmuutokselle. Oikeusministeriö kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että siinäkin tilanteessa, että rajavartiomieheksi määrättävän kohdalla poikettaisiin toisen kotimaisen kielen taitoa koskevasta vaatimuksesta, Rajavartiolaitoksella on velvollisuus varmistaa, että perustuslaissa ja kielilaisissa säädetyt oikeudet turvataan sen toiminnassa ja että palvelua on riittävästi saatavilla kummallakin kansalliskielellä myös käytännössä. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että oikeus käyttää suomen tai ruotsin kieltä ei ole sidoksissa Suomen kansalaisuuteen, vaan koskee myös suomalaisissa viranomaisissa asioivia ulkomaalaisia.

Osastopäällikkö

Johanna Suurpää

Neuvotteleva virkamies

Jasmiina Jokinen

VN/19576/2022-OM-5

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: